

Emir Kuşçu'ya Dair

Şahin EFİL*

Güzel insan Emir Kuşçu, 2014 yılında geçirdiği elim bir kaza sonucu aramızdan ayrıldı. Ölüm eşiğini aşan bir dostumuz için canımız da yansa, içimiz kan da ağlasa, önemli olan ölenin arkasından ağıt yakmak değil, onun bu dünyaya ve insanlara ne söylediği veya ne bıraktığıdır. Ne yaparsak yapalım ölen bir kimseyi geri getirmek insanı aşan bir şeydir. Dolayısıyla burada hatırlanmaya değer olan şey, insanın söylediği ve yaptığı şeylerin, bir bakıma onun söylem ve eylemlerinin bugün ve yarın bizim için pratik ve teorik bir değer ifade edip etmediğidir. Bu bakımdan, aramızdan ayrılan bir insanı konuşurken ve değerlendirirken dikkate alınması gereken temel nokta budur. Ne var ki, bu durum, böyle bir kimsenin ölümüne ilişkin hiçbir şey konuşmayacağımız ve paylaşmayacağımız anlamına gelmez.

Hayatta yol alırken elimizden geleni yapmış olsak bile bazı şeyler istediğimiz gibi olmayabiliyor. Her şeye rağmen insan hayatında yaşanan olaylar ve olup biten şeyler, bizi kendi zeminine doğru çekebiliyor. Bunların başında ve belki de en başında ölüm hadisesi gelmektedir. Ölüm, hiç ummadığımız bir anda, apansız karşımıza çıkmakta, sevdiğimiz ve saydığımız bir yakınımızı, dostumuzu bizden koparabilmektedir. Tanımadığımız, herhangi bir samimiyetimiz veya yakınımız olmayan insanlar öldüğünde onların ölümü karşısında ciddi bir şaşkınlık ve ölümlerini kabullenememe gibi bir durum söz konusu değildir. Bu tip durumlar karşısında rahatlıkla umursamaz bir tavır takınırken, bir yakınımız veya arkadaşımız için aynı şeyi yapamıyoruz. Dostumuzun ve sevdiklerimizin

* Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniv. Felsefe Bölümü (sahinefil52@hotmail.com).

ölümüne bir türlü inanmak istemiyoruz. Hatta böyle bir insanın ölümüne tanık olmamız, cenazesine gitmemiz ve defnetmemiz bile bizi onun ölümüne bir türlü ikna edemiyor. Ne kalbimiz, ne de vicdanımız böyle bir ölümü kabullenmek istiyor. Bilmiyorum, belki de bu, doğamızın bir gereğidir. Oysa hayatımız boyunca bir insanın (ve diğer canlıların) ölümüne tanık olmamız nedeniyle hepimiz ölümün bir gün mutlaka bizi bulacağını biliyoruz. Ayrıca, kutsal kitabımızın her canlının öleceğine ilişkin buyruğunu da unutmuş değiliz. Bütün bunların farkında olmamıza rağmen yine de bir sevdiğimiz insanların ölümünü kabullenmekte zorlanıyor ve onların ölümü karşısında ciddi bir direnç gösteriyoruz. Bilindiği gibi, bunun en tipik örneklerinden birisi Hz. Muhammed'in ölümü karşısında Hz. Ömer'in göstermiş olduğu tepkidir. Hz. Ömer'in bir türlü Hz. Muhammed'in ölümüne inanmak istemediğini ve "kim Hz. Muhammed öldü derse onun kellesini keserim" şeklinde oldukça sert bir tepki gösterdiğini hepimiz biliyoruz. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekr, "her canlı ölümü tadacaktır" mealindeki ayeti okuduktan sonra Hz. Ömer sakinleşir ve ilgili ayet hakkında şöyle der: "Sanki ilk defa duyuyorum." Oysa Hz. Ömer, bu ayeti çok iyi bilmektedir, onu defalarca duymuş ve okumuştur. Aslında o, burada bambaşka bir hakikatle karşı karşıya kalmış, dostun ölümünün kendi üzerinde yarattığı sarsıntı, ilgili ayeti unutmasına veya çok farklı bir biçimde algılamasına yol açmıştır. Sanırım bütün bunların arkasında ölümün şaşırtıcı ve sarsıcı bir hakikat olduğu gerçeği yatmaktadır.

Ancak, düz bir çizgi boyunca *zaman* adı verilen şey akıp giderken, ölüm eşliğini aşmış olan dostumuzla aramıza bir mesafe koymakta, bizde bir yabancılık duygusunun oluşmasına zemin hazırlamakta veya kısa süre içinde ölen insanı bize unutturmaktadır. Diğer bir deyişle, dostumuz öleli daha bir yıl olduğu halde ölümünün üzerinden sanki onlarca yıl geçmiş gibi bir hisse kapılabiliyoruz. Bilmiyorum, ama belki böyle bir hisse kapılmak, acılarımızın hafiflemesine, yaralarımızın sarılmasına, biraz da olsa kendimize gelmemize sebep olabilir. Meseleye böyle bakıldığında zamanın bizi ölen insandan ve ölümden koparması, ölümle aramızdaki mesafeyi genişletmesi bir yerde olumlu görünmektedir. Aksi takdirde insanın psikolojisi ciddi bir biçimde bozulabilir ve hayatımız anlamsız bir noktaya doğru savrulabilir. Diğer bir deyişle, ölenin arkasından ölüncüye dek ağıt yakan bir insanın hayatı rahatlıkla kâbusa ve kaotik bir gerçekliğe dönüşebilir. "Ölenle ölülmeyiz" şeklinde, halk arasında yaygın olarak dile getirilen söz, bu bakımdan oldukça yerindedir. Her şeye rağmen hayat devam etmektedir ve kaldığımız yerden hayata katılmamız ve katkıda bulunmamız gerekmektedir. Aksi takdirde yaşamamızın ve bu dünyada var olmamızın hiçbir anlamı olmayacaktır.

Ölümün her insan için kaçınılmaz bir gerçeklik olması ve hayatın kısa oluşu, bize hayata daha sıkı bir şekilde sarılarak yolumuza devam etmemizi söylemektedir. Ne var ki, bunu yaparken ölenleri ve ölümü hiçbir zaman unutmamalıyız. Hayat ile ölüm arasındaki sıkı ve güçlü ilişkiyi koparmadan ve anlamsızlığa dönüştürmeden yolumuza devam etmeliyiz. Hayat ölümün, ölüm de hayatın bir parçasıdır. Bu bakımdan, hayatı ölümden, ölümü hayattan koparmak, hem hayatı hem de ölümü öldürmek demektir. Çünkü hayatı anlamlı kılan ölüm, ölümü anlamlı bir gerçekliğe dönüştüren de hayatın bizzat kendisidir. İnsan için felakete dönüşecek olan şey, hayat ile ölüm arasındaki bağı koparmaktır, yoksa ölüm, hayatın bizzat kendisi değildir.

Burada sevgili Emir'in kişiliği ve dostluğu hakkında da birkaç şey söylemek yerinde olacaktır. Bazı insanlar vardır ki, onları gördüğümüzde veya onlarla ilk karşılaştığımızda oradan bize doğru soğuk ve sıkıcı bir hava akışı olduğunu hissederiz. Bazı insanlar da vardır ki, görür görmez onlara ısınır, kendinizi onlara oldukça yakın hisseder, sanki kırk yıllık bir dost gibi onlarda sıcaklık ve samimiyetin tezahürlerini görürsünüz. Emir'le ilk tanıştığımızda ve karşılaştığımızda böyle bir hisse kapıldığımı, Anadolu'dan gelmiş ve onun mayasıyla yoğrulmuş bir güzel insan olduğuna ilişkin bir izlenime kapıldığımı hatırlıyorum. Tanıştıktan sonra ve birlikte pek çok tecrübe yaşadığımızda da bu durumun genelde değiştiği pek söylenemez. Emir, tanıdığım ve dostluk kurduğum entelektüel arkadaşlarımdan ve güzel insanlardan birisi idi. Hemşerim olmasına rağmen daha önce kendisiyle tanışmamış, şu veya bu şekilde bir yerlerde karşılaşmamıştık. Adını bazı dergilerde kaleme aldığı makale ve çevirilerden hatırlıyordum. Sanırım Samsun'da üniversiteden beni tanıyan arkadaşlar ona benden bahsetmişler ve kendisine adımları vermişler. Üniversitemize atandığında bu vesileyle yüz yüze tanışma fırsatımız olmuş ve bu tanışıklık, zaman içinde sahici bir dostluğa dönüşmüştü. Ne yazık ki, Emir ile kurmuş olduğumuz dostluk çok uzun sürmedi, ölüm onu bizden aldı ve aramızdan ebedi olarak ayrıldı.

Dostlar bir araya geldiğinde son derece rahat, keyif verici ve bereketli bir yolculuk başlar. Çünkü burada iki veya daha fazla insanın birbiriyle kaynaşması ve bir bütünlük arz etmesi söz konusudur. Dostlar meclisi, sıradan meclislere ve oturumlara hiç benzemez. Orada güzellik, bilgelik ve nitelik adına her şeyi bulmak mümkündür. Tabii, bu, meclisteki dostların kapasitesine, entelektüel seviyesine ve dünyaya bakış tarzına bağlı olarak değişmekte olan bir durumdur. Bu meclisin tamamen kendine özgü bir havası, sıcaklığı, samimiyeti ve bir derinliği vardır. Emir ile bir araya geldiğimizde –çoğu defa bu oturumlara başka dostlar da iştirak ediyordu- latife yapma ve gündelik konular yanında tahmin edilebileceği gibi (o, dinler tarihçisi, biz de felsefeci olunca) genellikle dinler tarihi ve felsefe meseleleri üzerinde konuşurduk. Onun ilgi duyduğu ve çalıştığı konular,

bizim de büyük ölçüde ilgi duyduğumuz veya felsefi diyebileceğimiz konulardı. Diğer bir deyişle, Emir'in çalıştığı konular ağırlıklı olarak dinler tarihinin (felsefi) hermenötik yorumu üzerine idi. (Felsefi Hermenötik ise, tarihi arka planı antik Yunan'a dek uzanan ve modern dönemde daha çok öne çıkan ve popüler olan temel felsefi yaklaşımlardan ve felsefe yapma yollarından birisidir). Örneğin, Hermenötüğün dinler tarihindeki yeri ve önemi nedir? Yahut Kitab-ı Mukaddes'in anlaşılmasında ve yorumlanmasında hermenötikçiler ne gibi bir rol oynamıştır? Kuranın hermenötik yorumu yapılabilir mi? Kendi kültürümüze tamamen yabancı olan bir düşünce sisteminden de yararlanarak Kur'anı yorumlamak mümkün müdür? Yoksa böyle bir yaklaşım, sonunda çözümden çok sorun yaratan bir realiteye mi dönüşür? Yerli dinler tarihi çalışmaları bağlamında Türkiye'de özgün çalışmalar var mı? Yoksa bu alandaki bütün çalışmalar Batı merkezli olarak mı yapılmaktadır? Hıristiyan kültürünün Batı düşüncesine ne gibi etkisi ve katkısı olmuştur? Buna bağlı olarak, bu kültürü öğrenmek, bize hem Batı kültürüyle yüzleşme, hem de kendi kültürümüzü daha farklı bir açıdan yorumlayabilme imkânı sunar mı? Entellektüel konular söz konusu olduğunda diyaloglarımız daha çok bu türden sorular eşliğinde gerçekleşiyordu. Sonuçta, Emir'in bilgi ve deneyimlerinden kısa süre içerisinde epeyce yararlandığımı rahatlıkla söyleyebilirim. Bu diyaloglar esnasında bizim ona ne kattığımızı ve onun üzerinde nasıl bir etki yarattığımızı bilmiyorum.

Emir, içi dışı bir, tertemiz ve mütevazı bir insan idi. Tevazu sahibi olmak, hem insan olmanın bir gereği, hem de bilim adamında bulunması gereken meziyetlerin başında gelmektedir. Entellektüel ve akademik hayat, alçak gönüllü olmayı gerektirmektedir. Aşırı kibir, kapris ve kendini beğenme, bilim ve bilimsel düşünce ile asla bir arada olamaz. Kanaatimiz o dur ki, bu türden olumsuz şeyler, akademisyeni ilme ve fikre karşı bloke etmekte ve bir koza gibi etrafını çepe çevre kuşatmaktadır. Diğer bir deyişle, tevazu sahibi olmamak, bilim adamı ve aydınların gözünü kör etmekte, hakikati görmelerine izin vermemektedir. Bu da bu tür insanların başka insanların ilmi ve fikri konularda ne düşündüklerine, ne yazıp çizdiklerine kulaklarını tıkamalarına yol açabilmektedir. Kibirlerine yenik düşün insanlar, olanca açıklığına rağmen hakikate açık olmadıkları gibi onlarla yüzleşebilecek cesaretleri de yoktur. Kendilerini daima merkeze koyarlar, hep onlar konuşmalı, siz de dinlemelisiniz! Çünkü onlar her şeyi bildikleri için başkalarını dinlemeye, onların bilgi ve deneyimlerinden yararlanmaya ihtiyaçları yoktur! Kibirle ilim, birbirini dışlar ve birbirine düşmandır. Kibir, ilim ve fikrin önünde eğilmeyi imkânsız hale getirir. Oysa ilim ve düşünce kendi önünde eğilmeyi gerektirir, böyle hareket etmeyenlere kendini asla vermez ve açmaz. En önemli erdemlerden birisi, kibirle hareket edip dikleşmek değil, bilgi ve bilgellik ile eğleşmektir. Egosuna yenik düşen insanların hayatında pek dost ve arkadaşı

yoktur. Genelde yalnız yaşamak zorunda kalırlar; bu da, onlar için hayatı daha çekilmez hale getirir. Oysa mütevazı olmak, insana daha doğal ve daha sağlıklı bir görüntü vermektedir. Kültürümüzün ve tarihi tecrübemizin bize söylediği şey de budur. Mütevazı düşünürler, hem kendileri ve başkalarıyla hem de ilim ve fikirle barışıktır. Sevgili Emir, böyle dostlarımızdan birisi idi.

Emir, çalışkan, üretken, disiplinli ve dürüst bir akademisyen idi. Ortaya koyduğu eserler, derslerin dışında kalan zamanı çalışarak ve düşünerek geçirdiğini göstermektedir. Yaşının oldukça genç olmasına rağmen, akademik olarak Türkiye ortalamasının üstünde diyebileceğimiz kayda değer çalışmalar yaptığını söylemek abartı değildir. **[Telif çalışmaları:** *Mitoloji ve Varoluş*, Elis Yay., Ankara 2006.; *Dinler Tarihinin Eleştirel Bağlamı: Jeneoloji, Yapıbozum Post-Kolonyal Eleştiri*, Malatya 2013.; *Din Fenomenolojisi.W.C.Smith Örneği*, Sarkaç Yay., Ankara 2011.; (Cengiz Batuk'la birlikte), *Mitoloji ve Hermenötik Sorunu*, Eskiye Yay., İstanbul 2014. **Tercümelere:** Werner G. Jeanrond, *Teolojik Hermenötik*, çev. Emir Kuşçu, İz Yay., İstanbul 2007.; Rudolf Bultmannın, *Tarih ve Eskatoloji*, çev. Emir Kuşçu, Elis Yay., Ankara 2006. Ayrıca, Emir Kuşçu'nun bir çok bilimsel dergide makale ve çevirileri de yayınlanmış bulunmaktadır]. Bu çalışmalarla Emir'in, diyalog esnasında ilmini konuşturması, bu bilgileri ne kadar içselleştirdiğini, ilme ne kadar çok ilgi duyduğunu ve sevgi beslediğini göstermektedir. Zaten bu kadar yoğun çalışan bir insanın hem yeni bilgilere ulaşma, hem de bu bilgiler eşliğinde farklı yorumlar yapabilme şansı çok daha yüksek olacaktır.

Sevgili dostum, bir gün biz de oraya geleceğiz, bundan şüphelenmesin. Belki dostluğumuz ve kardeşliğimiz kaldığı yerden orada da devam eder. Güzel insan, seni rahmet ve minnetle anıyoruz, ruhun şad olsun, mezarın nurlarla olsun, mekânın Cennet olsun. Daima kalbimizde ve ruhumuzun derinliklerinde farklı ve ayrıcalıklı bir yerin olacaktır. Seni ve senin gibi güzide dostlarımızı hiçbir zaman unutmayacağız. Selam ve dua ile...

